

Довідник класного вчителя вальдорфської школи

Про книгу

Цей довідник написаний вальдорфським учителем-практиком, який узагальнив багаторічний досвід викладання різних учителів англійських вальдорфських шкіл. Тут наведені можливі форми та критерії систематизації навчального матеріалу, планування навчального процесу, оцінювання учнів, які враховують специфіку викладання у вальдорфських школах. Незважаючи на доволі детальне пропрацювання, автор залишає читачеві простір для творчості. Видання призначене для вальдорфських учителів, однак буде корисним і для педагогів

ДОВІДНИК КЛАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ШКОЛИ

КЕВІН АВІСОН

ДОВІДНИК КЛАСНОГО ВЧИТЕЛЯ
ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ШКОЛИ

A Handbook for Waldorf Class Teachers

Compiled by Kevin Avison

КЕВІН АВІСОН

**ДОВІДНИК
КЛАСНОГО ВЧИТЕЛЯ
ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ШКОЛИ**

Переклад з англійської Олександри Радкевич

Київ
«НАІРІ»
2023

УДК 373.1(035)=161.2

A20

Переклад з видання:

A Handbook for Waldorf Class Teachers.

Compiled by Kevin Avison.

Steiner Waldorf Schools Fellowship, Sussex 2004.

Обкладинка Тетяни Баштової

Авісон К.

A20 Довідник класного вчителя вальдорфської школи / Переклад з англійської
О. Радкевич – К.: Наїрі, 2023. – 96 с.

ISBN 978-617-8192-14-3

ISBN 978-617-8192-15-0 (електронне видання)

Цей довідник написаний вальдорфським учителем-практиком, який узагальнив багаторічний досвід викладання різних учителів англійських вальдорфських шкіл. Тут наведені можливі форми та критерії систематизації навчального матеріалу, планування навчального процесу, оцінювання учнів, які враховують специфіку викладання у вальдорфських школах. Незважаючи на доволі детальне пропрацювання, автор залишає читачеві простір для творчості.

Видання призначене для вальдорфських учителів, однак буде корисним і для педагогів звичайних шкіл як приклад альтернативних форм підготовки до уроків і ведення документації.

УДК 373.1(035)=161.2

Зміст

Передмова	8
Розділ I	9
1.0. Невловимі моменти	9
1.1. Готовність до першого класу	9
1.2. Перелік навичок, що визначають готовність до першого класу	10
1.3. Початок: перший клас	12
1.4. Ведення записів та самооцінювання	13
1.5. Перелік навчальних досягнень у 1–3 класах	14
1.5.1. Арифметика	14
1.5.2. Малювання форм	15
1.5.3. Письмо та грамота	15
1.6. Про наслідування	17
1.7. ...і про «вправи в колі»	17
1.8. Розвиток рухових навичок у 1–4 класах	18
1.8.1. Перелік рухових навичок для 1 класу	18
1.8.2. Перелік рухових навичок для 2 класу	18
1.8.3. Перелік рухових навичок для 3–4 класів	19
1.8.4. Четвертий і п'ятий класи	19
1.9. Перелік навчальних досягнень у 4 та 5 класах	19
1.9.1. Математика	19
1.9.2. Мова й література	20
1.9.3. Інші вміння	21
1.10. Перелік навчальних досягнень у 6 та 7 класах	22
1.10.1. Математика	22
1.10.2. Геометрія	22
1.10.3. Мова й література	23
1.10.4. Інші вміння	23
1.10.5. Рухові навички	24
Розділ II	25
2.0. Перспективне планування (стан внутрішньої активності!)	25
2.1. Підготовка до уроку	26
2.2. Готовність	27
2.3. Погляд назад	27
2.4. Репетиція	28
2.5. І четверте... ..	28
2.6. Навчальна програма	29
2.7. Навчальна програма й основні навички	30
2.8. Перший клас	30
2.8.1. Головний урок: Малювання форм	30
2.8.2. Головний урок: Розповіді/Мова й література	31
2.8.3. Головний урок: Я досліджую світ	31
2.8.5. Щотижневі уроки	33
2.9. Другий клас	33
2.9.1. Головний урок: Малювання форм	33
2.9.2. Головний урок: Мова й література	33

2.9.3. Головний урок: Арифметика.....	34
2.9.4. Щотижневі уроки	35
2.10. Третій клас.....	35
2.10.1. Малювання форм	35
2.10.2. Головний урок: Мова й література	35
2.10.3. Головний урок: Практична діяльність	36
2.10.4. Головний урок: Математика	37
2.10.5. Щотижневі уроки	38
2.11. Вибрані уроки з навчального плану 4–8 класів.....	38
2.11.1. Головний урок: Арифметика – 4 клас. Дроби	38
2.11.2. Головний урок: Людина і тварина – зоологія 4 та 5 класів.....	39
2.11.3. Головний урок: Історія – 5 клас	40
2.11.4. Головний урок: Фізика – 6 та 7 класи.....	41
2.11.5. Головний урок: Рідна мова – 7 клас	42
2.11.6. Головний урок: Тіло людини, будова й розвиток – 8 клас	44
2.12. Головний урок	44
2.12.1. Формування головного уроку	45
2.12.2. Детальний опис елементів головного уроку.....	46
2.12.3. «Проблема переходів», або Як її позбутися	47
2.12.4. Декілька ідей для «вправ у колі».....	48
2.12.5. Опитування (воскресіння в пам'яті пройденого матеріалу) і деякі можливості його проведення.....	49
2.13. Батьки й учитель – ентузіазм заради освіти!.....	51
2.14. Про зустрічі й навчання	53
2.14.1. Вказівки щодо розгляду дитини	54
Додаток 1. Рухові навички	56
Звичайний розвиток рухових навичок і приблизний вік	56
Ліворукість і мова.....	57
Додаток 2. Ознаки необхідності особливого підходу в навчанні	58
Навчальні навички:	58
Рухові навички	58
Сприйняття на слух.....	58
Соціальні навички.....	59
Вольові якості.....	59
Біографічні дані	59
Детальніша оцінка першого й другого класів	59
Перелік тривожних сигналів.....	59
Перший клас	60
Другий клас	60
Спостереження за розвитком координації рухів та оволодінням руховими нави- чками протягом 2 класу	61
Додаток 3. Засоби інтерпретації	63
«Малюнок семи елементів»	63
«Восьмий елемент».....	63
Додаток 4. Можлива основа для письма.....	64
Істотні особливості.....	64
Додаток 5. Орієнтація цифр – допомога у їх правильному розташуванні.....	65

Додаток 6. Самооцінювання	66
Форма для самооцінювання	66
<i>Частина I. Формування загальної картини уроку .....</i>	<i>66</i>
<i>Частина II. Форма та ритм головного уроку .....</i>	<i>67</i>
Оцінювання вчительських навичок	68
План дій	69
Додаток 7. Форми для планування уроків та ведення записів	70
Щоденний поурочний план (аркуш 1)	71
<i>Після уроку: .....</i>	<i>71</i>
Щоденний поурочний план (аркуш 2)	72
Річний план	73
План роботи на тиждень	74
Додаток 8. Облік навчальних досягнень дитини	76
Планування навчальних предметів та навчальні досягнення	76
Основні навчальні навички	79
Форма обліку досягнень	80
Загальні спостереження й зауваження	81
Мовлення й слухання (здебільшого для 1–3 класів)	82
Почерк	83
Почерк – деякі вказівки:	84
<i>Формування .....</i>	<i>84</i>
<i>Ритм .....</i>	<i>84</i>
<i>Швидкість .....</i>	<i>84</i>
<i>Розташування на аркуші .....</i>	<i>84</i>
<i>Ставлення .....</i>	<i>84</i>
Читання (початкові етапи)	85
Читання про себе (середина 3 класу і далі)	86
<i>Читання про себе – деякі вказівки: .....</i>	<i>86</i>
<i>Розуміння .....</i>	<i>86</i>
<i>Увага .....</i>	<i>86</i>
<i>Пам'ять .....</i>	<i>86</i>
<i>Спостереження/ставлення .....</i>	<i>86</i>
«Вільне» письмо (власні твори) – 3 клас і далі	87
Мовлення	88
Додаток 9. Коли здається, що нічого не виходить	89
Додаток 10. Турбота про ваш голос – дорогоцінне джерело вчительських можливостей	90
Додаток 11. Як сидять ваші діти?	92
I, нарешті, додаток 12. Як зробити себе незамінним або як назавжди ускладнити роботу з вашим класом іншим учителям!	93

Передмова

Готуючи до видання першу редакцію цього довідника, я знав, що ризикую. Адже не існувало жодних моделей, від яких можна було б відштовхнутися, а «переліки навчальних досягнень» багато хто вважав надто схожими на державні програми. Я ніколи не ставив за мету досягти цього, хоча, звичайно, акцент, зроблений на основні навички у «переліку досягнень», робить їх справді досить схожими на вимоги державної програми. Утім, я провів безліч безсонних ночей, намагаючись вирішити проблему визначення особливості, специфіки кожного предмета чи навички, щоб водночас не обмежити індивідуальну творчість та свободу інтерпретації. Оскільки ця невеличка добірка підказок, ідей і побажань вже набула популярності, маю сміливість сподіватися, що вчителі, які працюють у різних ситуаціях, змогли знайти в ньому хоч якусь підтримку, не відчуваючи обмежень. Я завжди сподівався і припускав, що цей довідник допоможе розставити акценти, – там, де це необхідно, – не на тому, чого дітей навчають, а на тому, чого *навчаються* діти.

Такі переліки разом увійшли в низку подальших публікацій. Професіоналізм такого підходу проявився в тому, як намагалися працювати колеги в багатьох школах. Зустрічаючись із масою публікацій Спільноти вальдорфських шкіл (*Steiner Schools Fellowship*) та Американської асоціації вальдорфських шкіл (*American Waldorf Schools National Association*), відчуваєш певне бажання поліпшити якість передачі реальної вчительської практики за допомогою друкованого слова. Все ж таки вчителя вальдорфської школи можна пробачити за те, що він почувається не завжди комфортно при спробі викласти на папері свій багатий практичний досвід. Це схоже на відчуття погойдкування на хвилях – то підіймаєшся на гребені, то тонеш.

Отже, навіщо потрібне нове видання? По-перше, багато колег про це попросили; по-друге, на моєму сумлінні були хиби у першому виданні; по-третє, досвід навчив мене по-новому переглядати деякі рекомендації. І, нарешті, існують певні аспекти професіоналізму вчителя вальдорфської школи, які навмисне були упущені в попередньому виданні, але які, я переконаний, не повинні сприйматися як належне. Навіть незважаючи на те, що багато матеріалів з цього видання у тій чи іншій формі вилилися в іншу роботу по навчальних програмах, багато колег висловлювали вдячність за те, що такі форми були висвітлені. Відповідно, я спробував продовжити розпочате, вносячи доповнення та виправлення. Я запрошую колег до використання цього «Довідника» відповідно до потреб конкретних ситуацій. Ви можете як завгодно використовувати, робити копії або просто не брати до уваги цю добірку. Як і минулого разу, вдячність за використання матеріалів вітається!

Моя вдячність за допомогу в роботі над першим виданням залишається в силі, я просто не можу повторювати її тут. Так багато людей зробили свій внесок у видання цього виправленого та доповненого варіанту «Довідника», що було б несправедливо виділяти окремих осіб. Найбільшою групою є ті колеги, з якими я мав щастя працювати як радник або консультант. Також усі колеги шкіл, які я відвідував і які поділилися зі мною своїми проблемами та ідеями, що надихають їх у вирішенні складних завдань. Особливо я хотів би згадати колег зі школи в Елмфілді та Консультативної вальдорфської служби (*Steiner Waldorf Advisory Service*), завдяки педагогічній проникливості яких виникло багато ідей, що увійшли до цієї книжки. Вирішальною була підтримка членів керуючої групи Союзу вальдорфських шкіл, а також безцінний діалог із Голландським дослідницьким інститутом. Але ця книжка не може з'явитися на світ, якщо я не згадаю ще двох імен. По-перше, це моя дружина і колега Джейн, без якої ця робота не була б завершена і чиє наполегливе запитання: «Ти **впевнений**, що це має сенс?» зазвичай призводило до несамовитого переписування тексту. І, нарешті, Анна Мак-Ніколь, редактор, заслуговує на особливу подяку за те, що вона перетворювала мій складний текст на те, що можна читати. Усі хиби, звісно ж, належать вашому покірному слугі.

Кевін Авісон
Сторбридж, січень 2004

Розділ I

1.0. Невловимі моменти

Цей «Довідник» містить у собі відомості про основні навички, без яких дитині було б надзвичайно складно увійти в дорослий світ. Ми прагнемо до того, щоб дитина мала змогу побудувати такі відносини зі світом, в основі яких лежали б розуміння, симпатія та дієвість. Основні навички та вміння – це посередники, що дають змогу дитині висловлювати та формувати своє ставлення до світу. Однак, якщо вчитель концентруватиметься виключно на розвитку цих навичок, для навчання в його істинному сенсі може настати смерть. І ось тут на сцену виходить учительське мистецтво, те, що Рудольф Штайнер називав «невловимим»; саме тепер на передній план виходить здатність вчителя працювати творчо. Але не забувайте про те, що вчительська творчість все-таки має снувати свій візерунок на основі дисципліни та основних навичок.

Безумовно, може статися так, що ми не приділятимемо достатньо уваги розвитку цих основ, постійно про них забуваючи – так само, як у загальноосвітніх колах вже визнають, що досить довго ігнорували тонкі аспекти навчання або віддавали їх на розсуд учителя. Поставивши в центр цієї книжки основні навички та вміння, ми також приділяємо увагу більш глибоким питанням. Існує безліч лекцій та інших можливостей, які можуть допомогти вчителю розвивати в собі розуміння цих глибинних речей. Здорове набуття основних навичок та знань дітьми в різних класах надає впевненості, але ми мусимо пам'ятати, що ця впевненість є основою для належного (творчого) скептицизму:

Якщо ви кажете собі: «З початку навчального року я чудово знав закони навчання та виховання, дотримувався найкращих навчальних практик і зробив усе можливе, щоб жити за цими законами», – якщо ви справді чинили так, то ваше викладання, напевно, було нікчемним. Воно могло б бути кращим, якби щоранку ви входили до класу з побоюванням і трепетом, без особливої впевненості в собі, а потім визнали наприкінці року: «Я справді багато чого навчився протягом цього року».

Рудольф Штайнер, 15 вересня 1920
«Внутрішня позиція вчителя»

Перш ніж рухатися далі, ми маємо зупинитися і подумати, що ж Штайнер мав на увазі під «побоюванням і трепетом». З одного боку, здається, що це зовсім не сприяє викладанню чи самоосвіті. З другого – учительська скромність може забезпечити здорову основу і тому і тому. Зрештою, вчитель є професією благоговіння (якщо ми повернемося до первинного значення цього слова). Навчальний план існує для дітей, а не діти для навчального плану, і ми маємо застосувати першу частину цитати до наших власних принципів, що, безумовно, і мав на увазі Рудольф Штайнер.

1.1. Готовність до першого класу

Анкета враховує основні чинники, що дають змогу визначити готовність до школи. Усі перераховані нижче чинники можна спостерігати у звичайному оточенні дитини, вдома та дитячому садку. Рішення про те, що дитина готова залишити дитячий садок і піти до школи, впливає на все подальше навчання та формування людини. Це рішення ухвалюють вихователь, майбутній учитель першого класу (по можливості), учительська колегія, шкільний лікар і *батьки дитини*. У разі сумнівів потрібно провести детальний розгляд дитини, враховуючи наведені нижче міркування. **Безумовно, нічого про це самій дитині не кажуть.**

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі,
придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ